

Серія «Усі уроки»
Заснована 2010 року

Харків
«Видавнича група “Основа”»
2016

УДК 372.882
ББК 74.263
П18

Серія «Усі уроки»
Заснована 2010 року

Паращич В. В.

П18 Усі уроки зарубіжної літератури. 8 клас. I семестр : [Текст] / В. В. Паращич. — Х. : Вид. група «Основа», 2016. — 254, [2] с. : іл., схеми, табл., CD. — (Серія «Усі уроки»).

ISBN 978-617-00-2689-7.

Посібник складено згідно з новою програмою Міносвіти. Орієнтовні календарне планування та плани-конспекти уроків для викладання зарубіжної літератури у 8-х класах шкіл з українською мовою навчання (I семестр) розроблені з урахуванням новітніх педметодик і містять увесь матеріал, що є необхідним для проведення уроку зарубіжної літератури на найвищому рівні. Творчий учитель може використовувати запропоновані автором форми й методи роботи повністю або частково, зважаючи на рівень навчальних досягнень учнів конкретного класу.

Компакт-диск містить усі тексти художніх творів із курсу зарубіжної літератури за програмою для 8-го класу. Для вчителів зарубіжної літератури загальноосвітніх навчальних закладів і студентів відповідного фаху педагогічних вишів.

УДК 372.882
ББК 74.263

Настоящее пособие составлено согласно новой программе Минобразования. Ориентировочные календарное планирование и планы-конспекты уроков для преподавания зарубежной литературы в 8-х классах школ с украинским языком обучения (I семестр) разработаны с учётом новейших педметодик и содержат весь материал, необходимый для проведения урока зарубежной литературы на самом высоком уровне. Творческий учитель может использовать предложенные автором формы и методы работы полностью или частично, учитывая уровень учебных достижений учащихся конкретного класса.

Компакт-диск включает все тексты художественных произведений из курса зарубежной литературы по программе для 8-го класса. Для учителей зарубежной литературы общеобразовательных учебных заведений и студентов соответствующей специализации педагогических вузов.

ISBN 978-617-00-2689-7

© Паращич В. В., укладання, 2016
© Корягін В. О., макет обкладинки, 2016
© ТОВ «Видавнична група «Основа», 2016

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	7
ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ	8
ОРІЄНТОВНІ ПЛАНИ-КОНСПЕКТИ УРОКІВ	12
Вступ	12
Урок 1. Література і культура. Роди літератури (епос, лірика, драма), їхні характерні ознаки. Літературний процес	12
Урок 2. Основні літературні епохи, напрями, течії, специфіка їхнього розвитку в різних країнах	20
Священні книги людства як пам'ятки культури і джерело літератури	24
Урок 3. Загальнокультурне значення священних книг народів світу, найвідоміші з них. Священні книги як вихідна основа світових релігій, етичних уявлень, мистецтва різних народів	24
Урок 4. Веди як пам'ятка індоєвропейської словесності II–I тис. до н. е. Образи ведійської міфології (боги, напівбоги, герої, ворожі сили, символи та ін.). Космогонічні міфи Вед	28
Урок 5. Біблія як основа двох релігій — юдейської і християнської. Зв'язок Біблії з історією та міфологією. Структура Біблії, її складники. Ключові ідеї та образи Старого й Нового Заповітів	35
Урок 6. Біблія. Старий Заповіт. Міфи «Створення світу», «Каїн і Авель». Морально-філософський зміст біблійних сюжетів і образів	41
Урок 7. Біблія. Старий Заповіт. 10 заповідей. <i>Презентація творчо-дослідницького культурологічного міні-проекту</i>	<i>45</i>
Урок 8. Біблія. Новий Заповіт. Євангеліє. Морально- філософський зміст біблійних сюжетів і образів	53
Урок 9. <i>Позакласне читання. Притчі Соломона</i>	<i>60</i>

Урок 10. Коран — головна книга ісламу. Побудова Корану, охоплення в ньому різних сфер людського життя . . .	69
Урок 11. <i>Контрольна робота</i> за темами «Вступ», «Священні книги людства як пам'ятки культури і джерело літератури»	74
Література античності	77
Урок 12. Поняття про античність, її хронологічні межі. Етапи розвитку, роди і жанри античної літератури	77
Урок 13. Міфи троянського циклу. Троя. Паріс викрадає Єлену. Облога Трої. Відображення історичних подій у міфах троянського циклу. Ключові образи циклу, їхній гуманістичний зміст. Міфологічні символи (яблуко розбрату та ін.)	83
Урок 14. Міфи троянського циклу. Облога Трої. Смерть Ахілла. Троянський кінь. Відображення історичних подій у міфах троянського циклу. Ключові образи циклу, їхній гуманістичний зміст. Міфологічні символи (троянський кінь та ін.)	89
Урок 15. Гомер та його значення в історії розвитку європейських літератур. Міфологічна основа гомерівського епосу. Гуманістичний зміст «Іліади» . . .	92
Урок 16. Гомер «Іліада»: «Двобій Ахілла і Гектора» (пісня 22, вірші 140–410). Образи Ахілла і Гектора	100
Урок 17. Гомер «Іліада»: «Приам у Ахілла» (пісня 24, вірші 470–670). Гуманістичний зміст «Іліади». Катарсис	107
Урок 18. Особливості розвитку й види лірики в Давній Греції. Тіртеї «Добре вмирати тому...». Ідея захисту рідної країни в елегії. Античний ідеал героя. Авторська позиція	112
Урок 19. Саффо «До Афродіти» («Барвношатна владарко, Афродіто...»). Звернення у вірші до Афродіти — богині кохання. Образ ліричної героїні, глибина її почуттів і переживань	120
Урок 20. Давньогрецький театр, його характерні особливості, роль в античному суспільстві. Основні жанри давньогрецької драми — трагедія і комедія. Есхіл «Прометей закутий». Значення творчості Есхіла для розвитку європейської драми й театру. Утілення міфу про Прометея у трагедії «Прометей закутий». Основний конфлікт трагедії. Дари Прометея людству. Ідеї служіння, самопожертви, свободи . . .	128

Урок 21. Публій Вергілій Марон «Енеїда». Зв'язок твору з гомерівським епосом, міфологією. Ідея громадського служіння, утвердження величі держави. Образ Енея та його значення в композиції твору.	141
Урок 22. Квінт Гораций Флакк «До Мельпомени» («Мій пам'ятник стоїть...»). Тема мистецтва і призначення митця у творі. Пам'ятник як символ вічності поезії. Розуміння автором значення свого доробку	151
Урок 23. Публій Овідій Назон «Сумні елегії» («Життя поета» (книга IV, елегія 10)). Життя та творчість поета. Міфологічний і філософський зміст поеми «Метаморфози». Конфлікт митця з владою, трагедія вигнання і сум за батьківщиною у «Сумних елегіях». Образ відторгненого поета. Любов до вітчизни як провідна ідея твору (у межах циклу «Сумні елегії»). Вплив античності на розвиток світової літератури й культури. <i>Презентація творчо-дослідницького культурологічного міні-проекту</i>	160
Урок 24. <i>Контрольна робота</i> за темою «Література античності»	172
Література Середньовіччя	176
Урок 25. Середньовіччя як доба, її хронологічні межі й специфічні ознаки в історії європейських і східних літератур. Вплив релігії та філософії на літературу й культуру в добу Середньовіччя. Основні жанри середньовічної літератури на Заході та Сході	176
Урок 26. Особливості розвитку китайської лірики епохи Тан. Лі Бо «Печаль на яшмовому ганку», «Призахідне сонце навіює думки про гори», «Сосна біля південної галереї». Основні теми й мотиви лірики митця, вплив даосизму на його світогляд. Своєрідність пейзажів Лі Бо, утілення в них краси природи й духовного життя	182
Урок 27. Ду Фу «Пісня про хліб і шовк», «Весняний краєвид», «Подорожуючи, вночі описую почуття». Зв'язок поезії Ду Фу з історичною реальністю, вплив конфуціанства на його світогляд. Національні образи та символи в ліриці митця. Образ ліричного героя, сприйняття ним життя й природи, його почуття, мрії, ідеали, думи про батьківщину	192

Урок 28. Золота доба персько-таджицької лірики, її характерні особливості, видатні представники. Рубаї Омара Хайяма. Лаконізм і місткість жанру рубаї. Основні теми й мотиви творчості Омара Хайяма	199
Урок 29. Золота доба персько-таджицької лірики, її характерні особливості, видатні представники. Рубаї Омара Хайяма. Лаконізм і місткість жанру рубаї. Основні теми й мотиви творчості Омара Хайяма (<i>завершення</i>)	209
Урок 30. Література середньовічної Європи: основні тенденції та жанрово-тематичне розмаїття. «Пісня про Роланда». Історична основа твору й поетичне переосмислення в ньому реальних подій	230
Урок 31. Патріотичні ідеї в «Пісні про Роланда». Образна система (Роланд, Ганелон, Карл та ін.). Елементи фольклору. Особливості поетичної мови твору	236
Урок 32. Сонет 11 («В своїх очах вона несе кохання...») Данте Аліґ'єрі. Данте як ключова постать італійського Середньовіччя й переходу до Відродження. Загальна характеристика його творчості. Утілення в сонеті 11 Данте краси високого почуття — кохання	241
Урок 33. <i>Контрольна робота</i> за темою «Література Середньовіччя»	249
ЛІТЕРАТУРА	253

ПЕРЕДМОВА

ШАНОВНІ КОЛЕГИ!

Ось ми вже й перейшли разом зі своїми учнями до 8-го класу. Наші діти почуваються вже зовсім незалежними, а нам, учителям, складніше зацікавити їх вивченням давньої літератури. Саме тому в цьому методично-практичному посібнику авторка прагнула знайти точки збігу античної та середньовічної літератури із сучасністю, максимально наблизитися до проблем, що хвилюють підлітків,— для того щоб ознайомити їх зі взірцями для наслідування, урешті-решт, щоби пробудити їхню допитливість, розширити світогляд, показати красу мудрої думки й художнього слова.

Це видання укладено відповідно до оновленої чинної програми із зарубіжної літератури для 5–9-х класів, ухваленої Міністерством науки і освіти України. Посібник, який ви тримаєте у руках, ґрунтується на оновленій концепції та новітніх підходах до вивчення зарубіжної літератури — розглядати художні твори не окремо, а в широкому мистецькому контексті («Література і культура», далі — *ЛК*), з елементами компаративістики («Елементи компаративістики», далі — *ЕК*), зі з'ясуванням українських зв'язків у світовому літературному процесі («Україна і світ», далі — *УС*), спираючись на словникову роботу («Теорія літератури», далі — *ТЛ*).

Матеріал, призначений для вивчення у I семестрі, розподілений на три тематичні блоки, наприкінці кожного запропоновано тестову контрольну роботу у двох варіантах. Плани-конспекти уроків мають як традиційну, так і нетрадиційну форму (презентація творчого проекту, рольова гра, урок-інсценізація та ін.); багато уваги приділено інтерактивним вправам («Мозковий штурм», «Займи позицію», «Мікрофон», «Сонечко») та міні-диспутам, а також завданням пошуково-дослідницького й аналітичного характеру (складанню опорних схем, паспортів-характеристик і порівняльних характеристик героїв художніх творів), розв'язанню проблемних питань тощо.

Наведений у цьому виданні матеріал творчий учитель може використовувати під час підготовки до уроку та його проведення як повністю, так і частково (доповнюючи власними напрацюваннями та зважаючи на рівень навчальних досягнень учнів конкретного класу).

Щиро сподіваюся, що цей методичний посібник допоможе вам якісніше та швидше підготуватися до уроку зарубіжної літератури у 8-му класі, сприятиме пошуку вами нових творчих підходів до проведення уроку на новому рівні.

Бажаю творчих успіхів і натхнення, гарних учнів, наснаги, сил і здоров'я!

З повагою, авторка

ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ

Зарубіжна література. 8-й клас. I семестр (усього — 33 години)

№ з/п	Дата уроку	Тема уроку	Примітки
<i>Вступ</i>			
1		Література і культура. Роди літератури (епос, лірика, драма), їхні характерні ознаки. Літературний процес	
2		Основні літературні епохи, напрями, течії, специфіка їхнього розвитку в різних країнах	
<i>Священні книги людства як пам'ятки культури і джерело літератури</i>			
3		Загальнокультурне значення священних книг народів світу, найвідоміші з них. Священні книги як вихідна основа світових релігій, етичних уявлень, мистецтва різних народів	
4		Веди як пам'ятка індоєвропейської словесності II–I тис. до н. е. Образи ведійської міфології (боги, напівбоги, герої, ворожі сили, символи та ін.). Космогонічні міфи Вед	
5		Біблія як основа двох релігій — юдейської і християнської. Зв'язок Біблії з історією та міфологією. Структура Біблії, її складники. Ключові ідеї та образи Старого й Нового Заповітів	
6		Біблія. Старий Заповіт. Міфи «Створення світу», «Каїн і Абель». Морально-філософський зміст біблійних сюжетів і образів	
7		Біблія. Старий Заповіт. 10 заповідей. <i>Презентація творчо-дослідницького культурологічного міні-проєкту</i>	
8		Біблія. Новий Заповіт. Євангеліє. Морально-філософський зміст біблійних сюжетів і образів	
9		<i>Позакласне читання.</i> Притчі Соломона	
10		Коран — головна книга ісламу. Побудова Корану, охоплення в ньому різних сфер людського життя	
11		<i>Контрольна робота</i> за темами «Вступ», «Священні книги людства як пам'ятки культури і джерело літератури»	

№ з/п	Дата уроку	Тема уроку	Примітки
<i>Література античності</i>			
12		Поняття про античність, її хронологічні межі. Етапи розвитку, роди і жанри античної літератури	
13		Міфи троянського циклу. Троя. Паріс викрадає Єлену. Облога Трої. Відображення історичних подій у міфах троянського циклу. Ключові образи циклу, їхній гуманістичний зміст. Міфологічні символи (яблуко розбрату та ін.)	
14		Міфи троянського циклу. Облога Трої. Смерть Ахілла. Троянський кінь. Відображення історичних подій у міфах троянського циклу. Ключові образи циклу, їхній гуманістичний зміст. Міфологічні символи (троянський кінь та ін.)	
15		Гомер та його значення в історії розвитку європейських літератур. Міфологічна основа гомерівського епосу. Гуманістичний зміст «Іліади»	
16		Гомер «Іліада»: «Двобій Ахілла і Гектора» (пісня 22, вірші 140–410). Образи Ахілла і Гектора	
17		Гомер «Іліада»: «Пріам у Ахілла» (пісня 24, вірші 470–670). Гуманістичний зміст «Іліади». Катарсис	
18		Особливості розвитку й види лірики в Давній Греції. Тіртеї «Добре вмирати тому...». Ідея захисту рідної країни в елегії. Античний ідеал героя. Авторська позиція	
19		Сапфо «До Афродіти» («Барвношатна владарко, Афродіто...»). Звернення у вірші до Афродіти — богині кохання. Образ ліричної героїні, глибина її почуттів і переживань	
20		Давньогрецький театр, його характерні особливості, роль в античному суспільстві. Основні жанри давньогрецької драми — трагедія і комедія. Есхіл «Прометей закутий». Значення творчості Есхіла для розвитку європейської драми й театру. Утілення міфу про Прометея у трагедії «Прометей закутий». Основний конфлікт трагедії. Дари Прометея людству. Ідеї служіння, самопожертви, свободи	
21		Публій Вергілій Марон «Енеїда». Зв'язок твору з гомерівським епосом, міфологією. Ідея громадського служіння, утвердження величі держави. Образ Енея та його значення в композиції твору	

№ з/п	Дата уроку	Тема уроку	При-мітки
22		Квінт Гораций Флакк «До Мельпомени» («Мій пам'ятник стоїть...»). Тема мистецтва й призначення митця у творі. Пам'ятник як символ вічності поезії. Розуміння автором значення свого доробку	
23		Публій Овідій Назон «Сумні елегії» («Життя поета» (книга IV, елегія 10)). Життя та творчість поета. Міфологічний і філософський зміст поеми «Метаморфози». Конфлікт митця з владою, трагедія вигнання і сум за батьківщиною у «Сумних елегіях». Образ відторгненого поета. Любов до вітчизни як провідна ідея твору (у межах циклу «Сумні елегії»). Вплив античності на розвиток світової літератури й культури. <i>Презентація творчо-дослідницького культурологічного міні-проєкту</i>	
24		<i>Контрольна робота за темою «Література античності»</i>	
Література Середньовіччя			
25		Середньовіччя як доба, її хронологічні межі й специфічні ознаки в історії європейських і східних літератур. Вплив релігії та філософії на літературу й культуру в добу Середньовіччя. Основні жанри середньовічної літератури на Заході та Сході	
26		Особливості розвитку китайської лірики епохи Тан. Лі Бо «Печаль на яшмовому ґанку», «Призахідне сонце навіює думки про гори», «Сосна біля південної галереї». Основні теми й мотиви лірики митця, вплив даосизму на його світогляд. Своєрідність пейзажів Лі Бо, утілення в них краси природи й духовного життя	
27		Ду Фу «Пісня про хліб і шовк», «Весняний краєвид», «Подорожуючи, вночі описую почуття». Зв'язок поезії Ду Фу з історичною реальністю, вплив конфуціанства на його світогляд. Національні образи та символи в ліриці митця. Образ ліричного героя, сприйняття ним життя й природи, його почуття, мрії, ідеали, думи про батьківщину	
28		Золота доба персько-таджицької лірики, її характерні особливості, видатні представники. Рубаї Омара Хайяма. Лаконізм і місткість жанру рубаї. Основні теми й мотиви творчості Омара Хайяма	
29		Золота доба персько-таджицької лірики, її характерні особливості, видатні представники. Рубаї Омара Хайяма. Лаконізм і місткість жанру рубаї. Основні теми й мотиви творчості Омара Хайяма (<i>завершення</i>)	

№ з/п	Дата уроку	Тема уроку	Примітки
30		Література середньовічної Європи: основні тенденції та жанрово-тематичне розмаїття. «Пісня про Роланда». Історична основа твору й поетичне переосмислення в ньому реальних подій	
31		Патріотичні ідеї в «Пісні про Роланда». Образна система (Роланд, Ганелон, Карл та ін.). Елементи фольклору. Особливості поетичної мови твору	
32		Сонет 11 («В своїх очах вона несе кохання...») Данте Аліг'єрі. Данте як ключова постать італійського Середньовіччя й переходу до Відродження. Загальна характеристика його творчості. Утілення в сонеті 11 Данте краси високого почуття — кохання	
33		<i>Контрольна робота</i> за темою «Література Середньовіччя»	

ОРІЄНТОВНІ ПЛАНИ-КОНСПЕКТИ УРОКІВ

ВСТУП

УРОК 1

Тема. Література і культура. Роди літератури (епос, лірика, драма), їхні характерні ознаки. Літературний процес

Мета:

- **навчальна:** навчити учнів розрізняти поняття «культура» і «література», роди літератури, називати їхні характерні ознаки, цитувати прочитані твори;
- **розвивальна:** розвивати навички учнів щодо визначення родів і видів художніх творів, уміння висловлювати та обґрунтовувати свою думку, наводити приклади з прочитаного;
- **виховна:** виховувати активних, вдумливих читачів із принциповою громадянською позицією та стійкими моральними принципами.

Теорія літератури: рід літератури, епос, лірика, драма, літературний напрям.

Обладнання: мапа світу, опорні схеми-таблиці, інфографіка, словник літературознавчих термінів.

Тип уроку: комбінований урок.

ХІД УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. ОГолошення теми й мети уроку

Учитель. Один із учених-літературознавців сказав колись, що література — це ключ, важіль, повернувши який можна багато що змінити в суспільстві. Про силу й вагу слова йшлося ще в Біблії. Дехто, можливо, не погодиться із цим твердженням, називатиме інші важелі: наприклад, економіку. Але, погодьтеся, економіка також починається з планування, зі слова.

На жаль, останнім часом спостерігається тенденція втрати інтересу до читання художньої літератури. Розгляньте інфографіку й прокоментуйте її.

ЯК ЧИТАЮТЬ УКРАЇНЦІ¹

Особливості українського читання

31 % українців
читають книжки
та готові їх купувати

36 % українців
читають книжки,
проте не готові їх купувати

23 % українців
узагалі
не читають книжок

Улюблені жанри українців

Джерела прочитаних книжок

48 % українців
читають
друковані книжки

19 % українців
позичають книжки
у друзів

11 % українців
читають
електронні книжки

¹ Станом на 2014 рік.

III. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

1. Експрес-анкетування

- ▼ Яке місце у вашому житті посідає читання художньої літератури?
- ▼ Книгам якої тематики ви віддаєте перевагу?
- ▼ Які твори ви прочитали влітку? Що найбільше сподобалося, запам'яталось?
- ▼ Чи вважаєте ви, що книги, літературна освіченість можуть вплинути на розвиток нашого суспільства? Якою мірою?
- ▼ Що ви любите читати — прозу, вірші чи п'єси? Що впливає на ваші вподобання?

2. Аналізування вчителем результатів анкетування, узагальнення та висновки

IV. СПРИЙНЯТТЯ ТА ЗАСВОЄННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1. Читання вчителем уривка з комедії Мольєра «Міщанин-шляхтич»

Пан Журден. Будьте такі ласкаві! А тепер я маю сказати вам дещо під секретом... Я закохався в одну шляхетну даму і прошу вас дуже — допоможіть мені написати до неї ніжну записочку; я хочу її впустити цій дамі до ніг.

Учитель філософії. Гарзд.

Пан Журден. Адаже ж це буде гречно? Чи не так?

Учитель філософії. Звісно. Ви хочете написати до неї віршами?

Пан Журден. Ні, ні, навіщо віршами?

Учитель філософії. Ага! Ви волієте прозою?

Пан Журден. Ні, не хочу я ні прози, ані віршів.

Учитель філософії. Але ж конче треба щось: чи одне, чи друге.

Пан Журден. Чому?

Учитель філософії. А тому, пане, що ми можемо висловлювати наші думки тільки прозою або віршами.

Пан Журден. Тільки прозою або віршами?

Учитель філософії. Так, пане. Все, що не проза, — то є вірші, а що не вірші — те проза.

Пан Журден. А коли ми розмовляємо, — це що ж таке?

Учитель філософії. Проза.

Пан Журден. Що? Коли я кажу: «Ніколь, принеси мені мої пантофлі та подай мені мого нічного ковпака», то це — проза?

Учитель філософії. Так, пане.

Пан Журден. Далекі, понад сорок років розмовляю я прозою, а мені це ніколи й на думку не спадало; велике, велике вам спасибі, що пояснили.

2. Слово вчителя

— Більшість із нас також, напевне, не замислюється, як говорить, хоча вірші, звісно, впізнає: «Що це я (ти, він) віршами заговорив!». Якщо серйозно, то в літературознавстві існує чіткий розподіл на роди, види й жанри літератури. Багато цих термінів ви знаєте з попередніх класів. Розгляньте таблицю і прокоментуйте її.

Роди художньої літератури

Епос	Лірика	Драма
Роман	Ліричний вірш	Трагедія
Повість	Елегія	Драма
Оповідання	Ода	Комедія
Новела	Медитація	Трагікомедія
	Гімн	Мелодрама
	Ідилія	Драма-феєрія
	Пісня	Водевіль
	Епіграма	
	Філософська	
	Громадянська	
	Пейзажна	
	Інтимна	

Існують і об'єднані жанри — ліро-епічний (поема), роман у віршах, вірші у прозі, драматична поема, байка, балада, дума та ін.

3. Робота з літературознавчими термінами (ТЛ, ЕК)

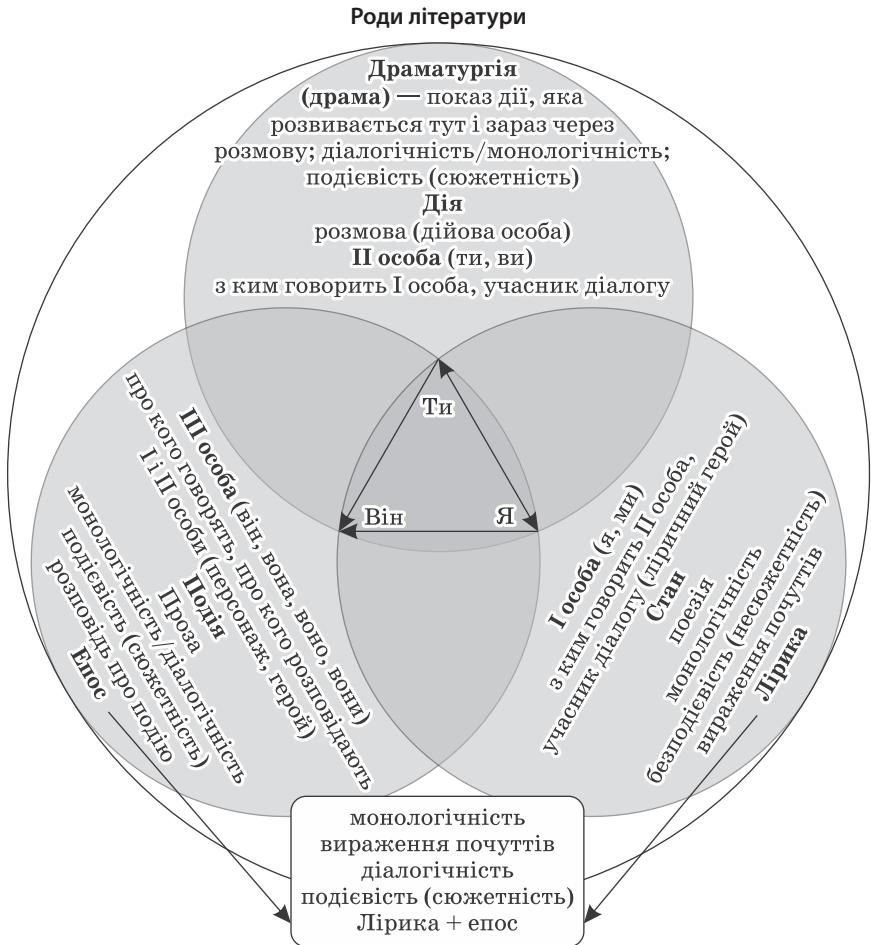
Учитель. В епічних творах письменник в описово-розповідній формі зображує події, людей і їхні вчинки. Епічні твори здебільшого прозові за формою й обов'язково мають сюжет. **Епос** виникає з розповіді про те, що відбулося та що осмислили учасники діалогу, тобто про подію.

У ліричних творах автор передає почуття, переживання, думки, настрої людей, викликані певними життєвими обставинами. Зазвичай вони є віршованими і позбавленими сюжету. **Лірика** виходить із серця, почуттів, що переживає особа, яка висловлює свої почуття, а почуття — це не дія й не подія, а внутрішній стан.

Драматичні твори призначені для постановки на сцені, у них життя й характери показано через діалоги й монологи дійових осіб. За формою вони бувають як прозові, так і віршовані. Основою сюжету драматичного твору є конфлікт.

Драма народжується з розмови двох учасників, тобто з діалогу, що розвивається від початку розмови до її кінця і є своєрідною діяльністю учасників — дією.

Розгляньте схему «Роди літератури».

- ▼ Самостійно сформулюйте, що таке культура і що таке література, визначте спільне та відмінне, порівняйте свої визначення зі схемою-таблицею.

«Культура й література існують у соціумі та є вираженням духовності. Саме поняття, виражене через слово, об'єднує культуру та літературу», — вважає літературознавець О. Ю. Горбачов.

Культура і література: спільне та відмінне

Культура	Література
Культура — сукупність матеріальних та духовних цінностей, що створені людством упродовж його історії; історично набутий набір правил усередині соціуму для його збереження та гармонізації. Поняття <i>культура</i> об'єднує науку (включно з технологією) та освіту, мистецтво (літературу та інші галузі), мораль, уклад життя та світогляд	Література — сукупність писаних і друкованих творів певного народу, епохи, людства. Література відображає та зберігає знання й культуру народу та певного історичного періоду. Водночас вона є різновидом мистецтва — мистецтвом слова, що відображає дійсність у художніх образах, створює нову художню реальність за законами краси. Література за своїм змістом розмежовується на філософську, політичну, природничу (біологічну, географічну тощо), юридичну, філологічну (тобто наукову) та художню, що призначена спеціально для задоволення пізнавальних, інтелектуальних та естетичних потреб особистості
Спільне	
Духовний досвід	
Відмінне	
Культура — ширше поняття, що містить не лише духовні надбання, а й матеріальні; має різноманітні засоби творення; література послуговується словом	

4. Слово вчителя

— Світова література має багатовікову історію свого розвитку, яка характеризується періодами злетів і занепадів, блискучих перемог і нищівних поразок. Можна говорити про поступальний розвиток, у результаті якого ми сьогодні маємо «Іліаду» та «Одіссею» Гомера та інтимні вірші Сапфо, «Витязя в тигровій шкурі» Шота Руставелі та «Слово о полку Ігоревім» невідомого автора, «Божественну комедію» Данте та п'єси Шекспіра, поезію Ду Фу та «П'ятерицю» Алішера Навої, «Фауста» Йоганна Вольфганґа Гете та «Людську комедію» Оноре де Бальзака, «Війну і мир» Льва Миколайовича Толстого та драматургію Генріка Ібсена, «Кобзаря» Тараса Григоровича Шевченка та «Чорну раду» Миколи Гуровича Куліша, «Мойсея» Івана Яковича Франка та «Лісову пісню» Лесі Українки, «Сонячні кларнети» Павла Григоровича Тичини та «Санаторійну зону» Миколи Григоровича Хвильового, «Собор» Олеса Гончара і «Тисячолітнього Миколая» Павла Архиповича Загребельного.

Поступальний розвиток світової літератури, а саме він передусім пов'язаний із поняттям «літературний процес», зумовлений

соціально-економічними чинниками і внутрішніми закономірностями руху мистецтва в часі та просторі.

Історія світової літератури переконливо доводить, що період її розквіту нерідко збігається з високим ступенем розвитку соціально-економічних відносин. Так було в часи найвищого піднесення Київської Русі чи за доби Відродження в Західній Європі. Однак в історії також траплялися часи, коли соціально-економічний занепад супроводжувало створення блискучих, художньо довершених творів літератури. Наприклад, суспільно-політична криза в Росії після поразки декабристів сприяла несподіваному злету поезії (Пушкін, Лермонтов, Тютчев); поразка національної революції в Україні 1917–1920 рр. збіглася з бурхливим розвитком літератури та мистецтва (Тичина, Рильський, Хвильовий, Косинка, Куліш, Підмогильний, Довженко, Курбас та ін.).

То що ж є рушієм літературного процесу? Що визначає рух літературної творчості й напрямок цього руху? Ці непрості питання здавна цікавили літературознавців. Дискусії з цього приводу тривають і досі. Зрозуміло, одним із провідних факторів, що стимулює літературний процес, є соціальна дійсність, яка перебуває в постійному русі. «Історичний процес визначає художник», — стверджував Ю. Б. Борєв. Літературний розвиток, урешті-решт, залежить від економічного стану держави, рівня її матеріального виробництва. Однак історія світової літератури засвідчує, що звести всі важелі, які стимулюють художній розвиток, лише до економіки — означає вульгаризувати цей процес.

Літературний процес — це різноманітне історико-мистецьке явище, яке характеризується змінами у стилях і напрямках художньої творчості, у виражально-зображувальній системі художніх засобів, у тематичній і жанровій своєрідності творів.

Літературний процес — безперервний, надзвичайно складний, іноді суперечливий, іноді регресивний розвиток літератури, який визначається всією сукупністю явищ і фактів, спричинених як єдиними нормами загальнолітературного світового розвитку, так і його національними особливостями.

Світова література (або *всесвітня література*) — сукупність літератур усіх народів світу від давнини до сьогодення. Зародження літератури в кожній країні пов'язане з виникненням писемності та художньої творчості у сфері мистецтва слова, що відбувалося неодноразово в різних регіонах, державах тощо. Література кожного народу має свою національну й художню своєрідність, але вона сприймає досягнення літератур інших країн і розвивається у взаємодії з ними, запозичуючи окремі елементи (факти, ідеї,

поетичні форми тощо). Тому як поняття всесвітню літературу було усвідомлено лише у XIX ст., коли особливо посилилися літературні зв'язки різних країн.

Етапи розвитку світової літератури

1. Міфологія, усна народна творчість.
2. Антична література (VIII ст. до н. е. — V ст. н. е.).
3. Література доби Середньовіччя (V–XV ст.).
4. Література доби Відродження (XV–XVII ст.).
5. Література XVII ст.: бароко і класицизм.
6. Література доби Просвітництва (кінець XVII — XVIII ст.): просвітницький реалізм, просвітницький класицизм, сентименталізм, рококо.
7. Література XIX ст.: романтизм і реалізм.
8. Література кінця XIX — другої половини XX ст.: модернізм (паралельно розвиваються інші напрями — реалізм, романтизм).
9. Література останньої третини XX — початку XXI ст.: постмодернізм, розвиток інших напрямів.

V. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

Практична робота

- ▼ Доберіть до таблиці «Роди літератури» приклади з творів світової літератури, які ви прочитали в попередніх класах.
- ▼ Наведіть приклади видів культури, що не належать до художньої літератури.

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Опрацювати вступну статтю підручника; підготувати презентацію книжки, яку б ви внесли до «Золотого переліку читання для молоді».

VII. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

Завершальне слово вчителя

— Читання — пожива для розуму і душі. Але виявляється, це ще й своєрідні ліки. Британські нейрофізіологи з університету Сассекса дійшли висновку, що жодне заняття не розслабляє людину так, як читання книг. Душевний стан учасників експерименту за 6 хвилин прослуховування музики покращився на 61 %, після філіжанки кави — на 54 %, прогулянка на природі допомогла на 42 %, а відеогра чи перегляд кінострічки — всього на 21 %. Найкращий результат показало читання — за ті самі